

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוריה (החוליה ושהורה)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

בפני כבוד השופט אפרים צ'יזיק – יו"ר הועדה
דר' אלכס קורת – חברה הועדה
פרופ' ולטר מרקביץ – חבר הועדה

מערער

ע"י ב"כ עוה"ד שרון מאירי

נגד

קצין התגמולים-משרד הביטחון-אגף השיקום
ע"י ב"כ אסנת בן אברהם-בוגוד ואח'

משיב

פסק דין

1. העניין שבפנינו ערעור על החלטת קצין התגמולים מיום 11.9.2017 שבמסגרתה נקבע כדלקמן:

" הנדון: בקשת להכרת זכות נכה – החלטה

מתאריך 13.06.2011

הנני להודיע כי בקשתך נדחת, לאחר שהגעת למסקנה, כי לא הוכח קשר סיבתי בין תנאי שירותך הצבאי לבין מחלת הסוכרת מסוג 2.

יש גם לציין כי האיחור לכאורה באבחון המחלה לא גרם להחמרתה.

החלטתי התקבלה על בסיס החומר העובדתי והרפואי שעמד בפני ולרבות חוות הדעת מיום 20.8.2017 של פרופ' מרדכי וייס. אין בכך כדי לאשר את הטענות העובדתיות שהועלו על ידך.

הנך רשאי לערער על ההחלטה האמורה בפני ועדת הערעורים תוך 30 יום מיום קבלתה".

רקע עובדתי:

2. המערער, תושב העיר [REDACTED] יליד שנת 1960, שירת בצה"ל שירות סדיר מקוצר בין התאריכים 1988 [REDACTED] ועד ליום 1989 [REDACTED]. בתום השירות הסדיר גויס המערער לשירות קבע בתפקיד הממונה על כלל חדרי האוכל של בסיס חיל האוויר בהר מירון (רס"ר המטבח), שבו שימש עד לחודש פברואר 1999, והחל ממועד זה ועד ליום שחרורו משירות הקבע (בתאריך 13.3.2013) שימש כטבח וכאחראי על חדרי האוכל המבצעיים של הבסיס.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוראה (החמולות ושניהם)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1
- 2 3. במהלך חודש פברואר 1999 התקיימה ביקורת פתע במטבחי היחידה שבעקבות ממצאיה
- 3 החמורים הוחלט להדיח את המערער מתפקידו כרס"ר המטבח ולמנות במקומו את הנגד,
- 4 מר [REDACTED]
- 5
- 6 4. לאחר הדחתו של המערער מתפקידו כרס"ר המטבח הוא שובץ לתקופה קצרה לתפקיד זוטר
- 7 (אחראי על הכנת סלטים) אולם זמן מה לאחר מכן שובץ לשמש כממונה על חדרי האוכל
- 8 המבצעיים כאשר במסגרת תפקיד זה שימש כאחראי על ארבעה חיילים.
- 9
- 10 5. לטענת המערער, במהלך התקופה שבה שימש כאחראי על חדרי האוכל המבצעיים מר [REDACTED]
- 11 התעמר בו מספר פעמים ונחג בו בצורה אדנותית ופטרוניסטית, כאשר במהלך חודש דצמבר
- 12 1999 אף הגדיל עשות בכך שגער בו קבל עם ועדה על כך שחדר האוכל נראה כמו "דיר
- 13 חזירים", לאחר שרצפת חדר האוכל התלכלכה כתוצאה מכך שהמערער וחיילים נוספים
- 14 הכניסו אדמת בוך אל תוך חדר האוכל בעת שפרקו משאית מזון.
- 15
- 16 6. המערער טוען כי מפקדו פקד עליו לנקות את רצפת חדר האוכל באמצעות סמרטוט, לנקות
- 17 את השולחנות ואף להביא עימו צלחות נקיות וכי כתוצאה מפקודה זו נגרמה לו מורת רוח
- 18 רבה ביותר שאותה הינו מתאר בתצהירו בזו הלשון:
- 19 "12. אני לקחתי ללב את ההתנחלות הזאת של המפקד שלי, לא אכפת היה לי
- 20 שהוא החליף אותי, לא אכפת היה לי לקבל ממנו הוראות, אבל למה
- 21 להשפיל אותי בצורה כזו מול כל הסועדים של הבסיס ולעשות ממני
- 22 סמרטוט?
- 23 לא יכולתי לענות או לסרב לבצע את הוראותיו. אם הייתי עונה או מסרב
- 24 לבצע את הוראותיו לפני המפקדים הייתי עולה לדין משמעתי.
- 25 כל מה שיכולתי לעשות זה לציית ולבלוע את העלבון בתוכי.
- 26 13. מיד לאחר האירוע התריג המתואר בסעיף 11 שלעיל חשתי ברע, הרגשתי
- 27 שכל הגוף שלי בוער ורועד, מן תחושה של זעם פנימי עלבון ותחושה שלא
- 28 חשתי קודם לכך מימי, הרגשתי שבעוד רגע אני מתעלף.
- 29 יחד עם זאת השתדלתי להתגבר, לקחתי כסא, ישבתי בצד והשתדלתי
- 30 להתגבר.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוראה והחוליה ושהיה

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 14. החל מאותו יום התחלתי להרגיש רע, הרגשתי תחושות של יובש בפה
- 2 ושמתי לב שאני הולך הרבה להשתין אבל לא ייחסתי לכך חשיבות
- 3 מיוחדת. חשבתי שזה בגלל שקר בחוץ אז אני רץ להשתין".
- 4
- 5 7. בתאריך 20.2.2000 בוצעה למערער בדיקה רפואית שבמהלכה אובחנו ערכי גלוקוז בשיעור
- 6 של 228 מ"ג/ד"ל, אשר מצביעים על "חשד לסוכרת", וכן גם ערכי כולסטרול גבוהים בדם
- 7 (ת"ר מספר 4 – עמודים 491 + 494 / 127).
- 8
- 9 8. אי לכך, הומלץ למערער להקפיד על תזונה דלת כולסטרול ולבצע בדיקת שומני דם בתוך
- 10 חודשיים וכן גם בדיקת דם חוזרת בצום. בנוסף לכך, צוין בטופס כי לפי הוראות הצבא
- 11 (הוראה מספר 302.001) היה על רופא היחידה לזמן את משרת הקבע ולהסביר לו את
- 12 תוצאות הבדיקה, ולאחר מכן לדווח על ביצוע ההמלצות או לחילופין לשלוח סיכום ביניים
- 13 בתוך חודשיים, ובמידת הצורך אף להפנות את המערער להמשך מעקב רפואי לצורך עדכון
- 14 הפרופיל הרפואי.
- 15
- 16 9. בתאריך 27.3.2000 נבדק המערער על ידי רופא צבאי אשר המליץ לבצע בדיקת סוכר חוזרת
- 17 בדם (שעתיים לאחר סיום הצום) לאחר שאובחנו בגופו ערכי סוכר בשיעור של 228 מ"ג/ד"ל
- 18 (ראה: ת"ר מספר 1 – עמוד 131).
- 19
- 20 10. בתאריך 27.3.2003 נבדק המערער במרפאת הבסיס לאחר שהלין על תחושת צמא ומתן שתן
- 21 בתכיפות רבה במשך תקופה של שבועיים. בסיום הבדיקה הופנה המערער לחדר מיון של
- 22 בית החולים לאחר שעלה חשד כי הינו סובל מ"סוכרת חדשה" מסוג 2 אשר גרמה להפרעות
- 23 נירולוגיות שמהן הינו סובל (ת"ר מספר 4 – עמודים 518/151).
- 24
- 25 11. בתאריך 28.7.2003 הומלץ למערער על ידי רופא הבסיס לקבל טיפול במחלת הסוכרת (ת"ר
- 26 מספר 4 – עמ' 152/519) וכעבור ארבע שנים (בתאריך 4.6.2007) אובחן כחולה במחלת
- 27 סוכרת סוג 2, ובשל כך החל לעבור מעקב אנדוקריני. בתאריך 18.3.2010 אובחנה אצל
- 28 המערער נירופתיה סוכרתית.
- 29
- 30 12. המערער הגיש את תביעתו בתאריך 13.6.2011 (ת"ר מספר 4 – עמודים 663 - 295/660 - 291)
- 31 אולם התביעה נדחתה על ידי קצין התגמולים בתאריך 6.11.2014 בשל חוסר שיתוף פעולה
- 32 מצידו של המערער עם המומחה מטעם המשיב, פרופ' מרדכי וייס (ת"ר מספר 4 – עמודים
- 33 658 - 649/290 - 282).

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוריה (הזמולים ושהיה)

איסור מרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1
- 2 13. המערער לא השלים עם החלטת המשיב ובשל כך הגיש ערעור לוועדת הערעורים שליד בית
- 3 משפט השלום בחיפה (ע"נ 55482-11-14). בתאריך 18.6.2017 אישר יו"ר הוועדה דאז (כב'
- 4 השופט דר' זאיד פלאח) את הסכמת הצדדים שלפיה הערעור ימחק וכי תביעתו של המערער
- 5 תיבדק מחדש על ידי קצין התגמולים, כפוף לכך שישתף פעולה עם המומחה הרפואי מטעם
- 6 משרד הביטחון. בתאריך 11.9.2017 דחה המשיב את תביעת המערער משנת 2011 בשל
- 7 הנימוקים המפורטים מעלה.
- 8
- 9 חוות הדעת הרפואיות:
- 10
- 11 14. בתאריך 20.8.2017 ניתנה על ידי המומחה מטעם המשיב, פרופ' מרדכי וייס, חוות דעת
- 12 מייעצת שלפיה המערער סובל ממחלת סוכרת סוג 2.
- 13
- 14 15. עם זאת, להערכתו המועד המוקדם ביותר שבו ניתן היה לקבוע כי המערער סובל מהמחלה
- 15 על סמך בדיקת דם הינו התאריך 23.7.2003, לאחר שהלין על קיומם של תסמיני סוכרת
- 16 אופייניים של סוכרת מסוג 2 (חולשה, צמא, ריבוי שתן במשך תקופה של שבועיים) כאשר
- 17 ההחמרה במצבם של עצבי הרגליים אובחנה לראשונה רק בתאריך 18.3.2010.
- 18
- 19 16. מחוזה"ד עולה כי לפי הערכתו של פרופ' וייס סוג מחלת הסוכרת, שממנה סובל המערער
- 20 בשיעור של 100% נכות צמיתה, לא התפרצה על רקע אירועי הדחק הנפשי אשר פורטו
- 21 בתצהירו משום שהספרות הרפואית והמחקרים הרפואיים אינם מכירים בקיומו של קש"ס
- 22 רפואי בין אירועי דחק במסגרת מקומות העבודה לבין התפרצות מחלת סוכרת מסוג 2 וזאת
- 23 בשונה מגורמים מגדילי סיכון ודחק אחרים דוגמת אבחון המחלה בקרב בני משפחה אחרים
- 24 (בעניינו, אמו של המערער הינה חולת סוכרת) ועישון כרוני (המערער הינו מעשן כרוני).
- 25
- 26 17. המערער צירף לכתב הערעור חוות דעת מיום 3.6.2019 מטעמו של המומחה בתחום הרפואה
- 27 הפנימית, פרופ' מיכה רפפורט.
- 28
- 29 18. פרופ' רפפורט מציין בחוות דעתו כי רמות הסוכר בדמו של המערער גבוהות מהנורמה (בין
- 30 200 מ"ג ל - 250 מ"ג) וכי המחלה גרמה למערער שלל סיבוכים מיקרו ומקרו ווסקולריים

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוראה (החוליה וניהור)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 שבכללם אירוע מוחי, פגיעה עצבית תחושתית היקפית ואוטונומית, נימול בגפיים ואין
- 2 אונות.
- 3
- 4 19. פרופ' רפפורט מציין בחוות דעתו כי דחק נפשי או גופני אינו מהווה גורם ראשוני
- 5 להתפרצות מחלת הסוכרת משום שנדרש גם גורם נוסף דוגמת נטייה לסוכרת על רקע
- 6 משפחתי או לחילופין גורם דחק גופני או נפשי ואף שילוב של השניים או נטייה לעישון.
- 7 לעמדתו, בכל הנוגע להתפרצותה של מחלת הסוכרת נמצא כי דחק נפשי על רקע אירועים
- 8 אשר מתרחשים בשעת העבודה נמצא כי השכיחות להתפרצות מחלת סוכרת מסוג 2 עולה פי
- 9 ארבע. עוד נטען בחווה"ד כי בשנת 2016 נמצא על ידי וועדה מיוחדת מטעם המועצה
- 10 הלאומית לסוכרת (וועדה אשר פרופ' רפפורט עמד בראשותה), אשר אף אומצה על ידי
- 11 התאגודה האמריקאית לסוכרת, כי קיים קשר סיבתי בין דחק נפשי מקדים לבין התפרצותה
- 12 או החמרה של מחלת הסוכרת.
- 13
- 14 20. פרופ' רפפורט קובע במסגרת חוות דעתו כי מחלת הסוכרת, אשר לא אובחנה עד לשנת
- 15 1999, התפרצה במהלך שנת 2000 בסמיכות זמנים לאירוע הדחק, אולם אובחנה בפועל רק
- 16 שלוש שנים לאחר מכן בהיעדר מעקב מתאים מצד רופאי היחידה, אשר בניגוד לנהלי הצבא
- 17 לא דרשו מהמערער לעבור בדיקה חוזרת לאחר הבדיקה הראשונה.
- 18
- 19 21. בחוות דעתו המשלימה מיום 19.9.19 טוען פרופ' וייס כי הספרות הרפואית המקצועית אינה
- 20 מכירה בקיומו של קש"ס בין התפרצות מחלת הסוכרת מסוג 2 לבין דחק נפשי. על פי הנטען
- 21 בחווה"ד המשלימה, הוועדה בראשותו של פרופ' רפפורט עירבה בין יסודות מחלת הסוכרת
- 22 מסוג 1 לבין יסודותיה של מחלת הסוכרת מסוג 2 למרות שמדובר במחלות שונות האחת
- 23 מרעותה, משום שמחלת הסוכרת מסוג 1 הינה מחלה אוטואימונית בעוד שמחלת הסוכרת
- 24 מסוג 2 הינה מחלה אשר יוצרת התנגדות לפעולת האינסולין.
- 25
- 26 22. עוד נטען בחווה"ד, כי הוועדה בראשותו של פרופ' רפפורט מתייחסת למצבים של דחק
- 27 נפשי מתמשך לאורך תקופות של בין שנתיים ל- 28 שנים ולכן אין מדובר בגורם הדק אלא
- 28 בדחק מתמשך. פרופ' וייס מדגיש בחוות דעתו כי מסקנות הוועדה בראשותו של פרופ'
- 29 רפפורט לא אומצו על ידי המועצה הלאומית לסוכרת, אלא כל שנקבע הוא שיש מקום
- 30 לכנס וועדה נוספת אשר תקבע את הקריטריונים הנדרשים לצורך קביעת עוצמת הדחק,
- 31 ובנוסף לכך גם את יחסי הזמנים לבין עוצמת הדחק.
- 32

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הורחה (החוליה ושהיה)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 23. פרופ' וייס מדגיש בחוות דעתו כי מדובר בגישה מדעית חדשנית שאין לה מקבילה בספרות
- 2 הרפואית בארץ או בעולם, וכי יו"ר הועדה הראשי (פרופ' רפפורט) וכן גם היו"ר הנוסף
- 3 (פרופ' וינשטיין) ידועים בגישתם הלעומתית כלפי משרד הביטחון, כך שאין לראות בדו"ח
- 4 זה, אשר לא זכה לאזכור בספרות הרפואית, כמסמך אשר משקף אסכולה רפואית מוכרת
- 5 אשר תומכת בקיומו של קש"ס אפשרי בין דחק נפשי לבין התפרצות מחלת הסוכרת (סוג 2).

6 דין והכרעה :

- 7 24. האם המערער חווה אירועי קיצון במהלך שירותו הצבאי והאם ניתן לבסס קיומו של
- 8 קש"ס משפטי בין דחק נפשי חריג או דחק נפשי מתמשך להתפרצות מחלת סוכרת סוג 2 ?
- 9 כאמור מעלה, הן תביעתו והן ערעורו של המערער מתמקדים בפן העובדתי בשלושת
- 10 החיבטים הבאים – האחד, האם המערער אכן חווה במהלך חודש דצמבר 1999 אירוע נפשי
- 11 טראומתי אשר גרם להתפרצות מחלת הסוכרת (סוג 2) ; השני, האם המערער חווה דחק
- 12 נפשי מתמשך כתוצאה מהדחתו מתפקיד רס"ר המטבח במהלך חודש פברואר 1999 אשר
- 13 השפיע על התפרצות מחלת הסוכרת, והשלישי, האם מחלת הסוכרת אובחנה על ידי
- 14 הרופאים הצבאיים באיחור משמעותי אשר גרם לחמרת מצבו כתוצאה מכך שלא נדרש
- 15 לבצע בדיקת דם נוספת לצורך איתור רמת הסוכר בדם.

- 16
- 17 25. האם תחושת ההשפלה שאותה חש המערער בשל הדחתו מתפקידו ובעקבות האירוע מחודש
- 18 דצמבר 1999 גרמו להתפרצות מחלת הסוכרת אצל המערער או שמא המחלה התפרצה על
- 19 רקע תורשתי ונטייה לעישון כרוני ?
- 20

- 21 26. בפסק דינו של בית המשפט העליון בעניין רע"א 7796/20 פלוני נ' קצין התגמולים מיום
- 22 25.4.2022 נקבע כי לצורך בחינת הקשר הסיבתי שבין תנאי שירותו הצבאי של חייל לבין
- 23 התפרצותה של מחלה קונסטיטוציונלית בגופו במהלך תקופת שירותו הצבאי, הרי שעל
- 24 הערכאה הדיונית לבחון בראש ובראשונה האם תנאיו הכלליים של השירות הצבאי או
- 25 אירוע מסוים בו גרמו להתפרצות המחלה, באמצעות בחינה משולבת של חוות הדעת
- 26 הרפואיות ביחד עם הנתונים העובדתיים.

- 27
- 28 27. ככל ששאלת הקשר הסיבתי העובדתי-הרפואי מוכרעת לטובת החייל, יש לבחון לאיזו
- 29 קבוצה מבין שלוש קבוצות המקרים הינו משתייך, ולקבוע האם התקיים היסוד
- 30 האובייקטיבי של הקשר הסיבתי המשפטי, כאשר בכל אותם מקרים שבהם חוברים להם
- 31 יחדיו הקשר הסיבתי העובדתי והקשר הסיבתי המשפטי על שני יסודותיו, הרי שיש לקבל
- 32 את הערעור.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הורגה והחוליה ושהורה

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1
2 28. בענייננו, תחושת המועקה המתמשכת שממנה סבל המערער עקב הדחתו מתפקיד כרס"ר
3 המטבח, וכן עצם קיומו של האירוע הטראומטי מחודש דצמבר 1999 לא רק שלא נסתרה על
4 ידי המשיב, אלא גם נתמכה בעדותו של מפקדו, מר [REDACTED], אשר התייחס לכך
5 בהרחבה, הן בעדותו בבית המשפט וכן גם בתצהירו, אשר אף התנצל על דרך התנהגותו
6 כלפי המערער (ראה: סעיפים 6 - 7 לתצהיר; עמוד 2 שורות 16-25; עמוד 3 שורות 26-32
7 עמוד 4 עמוד 5 שורות 14-24 לפרוטוקול מיום 16.11.2020).
- 8
9 29. עם זאת, אליבא דעמדת המשיב בסיכומיו, לא היה די בדברים הללו כדי להצביע על כך
10 שמדובר באירוע דחק קיצוני כפי הנדרש בספרות הרפואית, משום שמעדותו של המערער
11 בבית המשפט, וכן גם למקרא תצהירו ותיקיו הרפואיים, עולה בבירור כי האחרון לא פנה
12 לטיפול נפשי לאחר אותו אירוע, בעוד שבמקרים רבים אחרים הוא הלך באופן תכוף על
13 שלל בעיות פזיות ונפשיות, ואף המשיך לשרת באותו תפקיד במשך 13 השנים הבאות
14 בכפיפות מקצועית ל [REDACTED].
- 15
16 30. המשיב אף מציין כי השפעתם הסובייקטיבית התריגה של הדחתו מתפקידו כרס"ר המטבח
17 וכן גם של האירוע מחודש דצמבר 1999 נטענו על ידו לראשונה במסגרת תביעתו שנים רבות
18 לאחר התרחשותם כך שאין לייחס לטענות הללו משקל מהותי.
- 19
20 31. מנגד, המשיב טוען בסיכומיו כי עצם העברתו של המערער מתפקידו כרס"ר המחנה,
21 לתפקיד זוטרי יותר, עשתה עימו חסד בשל חוסר התאמתו לתפקיד, וכי גם האירוע מחודש
22 דצמבר 1999 אינו אירוע קיצוני, אלא לכל היותר אירוע חיים שגרתי אשר מאפיין את שגרת
23 העבודה במטבחים צבאיים ואזרחיים כאחד.
- 24
25 32. עיקר המחלוקת בין הרפואי מתמקדת בשאלה האם ניתן לקשור בין התפרצות או החמרה
26 של מחלת הסוכרת מסוג 2, שבה לקה המערער במהלך שירותו הצבאי, לבין השלכותיו של
27 המשבר הנפשי המתמשך שאותו חווה עקב הדחתו מתפקידו כרס"ר המטבח ובעקבות
28 האירוע אשר התרחש במהלך חודש דצמבר 1999.
- 29
30 33. במסגרת נייר עמדה מטעמה של "האגודה הישראלית לסוכרת" מיום 28.7.1996 נדרשה
31 וועדת מומחים רפואיים בתחום הסוכרת בראשותו של פרופ' איתמר רוז לסוגיית קיומו של
32 קשר הסיבתי שבין סוכרת מסוג 1 ו-2 לבין השירות הצבאי.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוריה (החזיקה ונשיהור)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 34. במסגרת נייר העמדה מצוין בנוגע להשפעתם של מצבי לחץ (סטורס) על התפתחותה של
- 2 מחלת הסוכרת מסוג 2 כדלקמן :
- 3 ית. לגבי "מצב לחץ" כמאץ של התפתחות סוכרת מסוג 2 אין הוכחה לתפקיד "מצב
- 4 הלחץ" (סטורס) כגורם DE NOVO של סוכרת מסוג 2, אך סביר ש"מצב לחץ"
- 5 קיצוני עשוי לחשוף את המחלה אצל אנשים בעלי רקע גנטי.
- 6 8. מבלי לפגוע בכלליות האמור בסעיף 7 לעיל, במידה ויתפתח מצב של סוכרת חריפה
- 7 מסוג 2 תוך 3 חודשים מהתרחשות "מצב לחץ" קשה יש לקבוע כי התפרצות
- 8 הסוכרת הינה כתוצאה מהאירוע".
- 9
- 10 35. לאור מסקנות הוועדה מיום 28.7.1996 נקבע במסגרת נייר עמדה של אגף השיקום (נייר
- 11 עמדה מטעם היועץ הרפואי, דר קבילי, מיום 2.1.1997) בכל הנוגע למדיניות אגף השיקום
- 12 בעניין הקשר שבין מחלת הסוכרת לשירות הצבאי כי :
- 13 יסכרת מטיפוס 2 (סכרת מבוגרים).
- 14 זו נגרמת בעיקר ע"י גורמים גנטיים.
- 15 "מצב לחץ" אינו ידוע כמאץ התפתחות סכרת מסוג 2, אך במקרים קיצוניים
- 16 ביותר בהתאם לסעיף 7 של המלצת הפנל יחליט המומחה שלנו על הקשר ומהותו
- 17 (גרימה או החמרה)".
- 18
- 19 36. במסגרת נייר עמדה מטעמה של וועדת מומחים בראשותו של פרופ' רפפורט, אשר הוגש
- 20 למועצה הלאומית לסוכרת לצורך בחינת הקש"ס שבין דחק נפשי מקדים לפריצת ו/או
- 21 החמרת מחלת הסוכרת מסוג 2 ומסוג 1, מצוין כך :
- 22 "... הוועדה גרסת שבנסיבות מסוימות יכול דחק נפשי מקדים לשמש כגורם "הדק"
- 23 לחבדיל מגורם מחולל ראשוני) לפריצה (או חשיפה קלינית/האצת הליך) של מחלת
- 24 הסוכרת לסוגיה השונים ו/או החמרה שלה. יחד עם זאת חשוב להדגיש כי קשר
- 25 אסוציאטיבי אינו מהווה בהכרח קשר סיבתי ועל כן כדי להעריך נכונה את תפקידו
- 26 היחסי של דחק נפשי מקדים כ"גורם הדק" סיבתי בפריצת/החמרת סוכרת יש להעריך
- 27 בהירות רבה ביותר כל מקרה לגופו תוך שקילת מכלול הגורמים המעורבים
- 28 2. כיצד קובעים מבחינה מעשית את עוצמת הקשר הסיבתי בין דחק נפשי מקדים
- 29 ופריצה/החמרה במחלת הסוכרת בכל מקרה לגופו ?

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוריה (החמלה ושהורה)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 מידת הקשר בין דחק נפשי מקדים ופריצת מחלת הסוכרת ו/או שיבוש איזון, קשורה
- 2 למאפיינים אישיים ונסיבות האירועים של כל חולה וחולה. קביעה פרטנית של קשר זה
- 3 מבוססת על בירור הנסיבות שחייב לכלול: א. שלילת נוכחות סוכרת קודמת. ב. שלילת
- 4 גורמי הדק אחרים לפריצת המחלה או לשיבוש באיזון. ד. הערכה של עוצמת הדחק
- 5 האובייקטיבית והסובייקטיבית. ה. הסמיכות בזמן בין תקופת הדחק לפרוץ ו/או
- 6 שיבוש המחלה. אין בספרות דרך מוכחת להערכת עוצמת הקשר במקרה ספציפי.
- 7 הנחיות: הערכת חוזק הקשר בין דחק נפשי מקדים ופריצת/החמרת סוכרת מבוססת
- 8 רק על הערכת המומחה ולכן - דרגה "E".
- 9
- 10 37. במהלך עדותו בביהמ"ש ציין פרופ' וייס כי קיומו של קש"ס רפואי בין דחק נפשי להתפרצות
- 11 מחלת הסוכרת מותנה בקיומם של התנאים הבאים - דחק חריף, אירוע, יחס זמנים של עד
- 12 שלושה חודשים בין האירוע לבין הדחק הנפשי (ראה: עמוד 27 שורות 18-30 לפרוטוקול
- 13 מיום 12.7.2021).
- 14
- 15 38. פרופ' וייס מציין במסגרת חוות דעתו משנת 2019 כי מחקר רפואי אשר נערך בארה"ב ואשר
- 16 פורסם בכתב העת NATIONAL HEALTH AND NUTRITION EXAMINATION SURVEY
- 17 מצביע על כך שמשך תקופת האבחון של מחלת הסוכרת מסוג 2 הינו כשש שנים מתחילת
- 18 שלב התפתחות המחלה, וכי גם בחלוף חמש שנים מיום החשיפה לאירוע הדחק לא ניתן
- 19 לקבוע שהחולה פיתח מחלת סכרת, למרות שבמהלך השבוע הראשון שלאחר התרחשות
- 20 אירוע הדחק ניכרת עלייה ברמת הסוכר בדם.
- 21
- 22 39. פרופ' וייס אף ציין בעדותו בביהמ"ש כי המועד הממוצע שבין השלב הטרומי שבו מתחילה
- 23 מחלת הסוכרת מסוג 2 החל מהשלב הטרומי לבין שלב ההתפרצות הינו כשש שנים (ראה:
- 24 עמוד 34 שורה 38 - עמוד 35 שורה 2 לפרוטוקול מיום 12.7.2021) וכי ספרי לימוד, ועדות
- 25 מומחים ומחקרים רפואיים שוללים את האפשרות לכך שמתקיים קש"ס בין דחק תעסוקתי
- 26 מתמשך לבין התפתחות של מחלת סוכרת סוג 2.
- 27
- 28 40. עם זאת, בכל הנוגע להתפרצותה של המחלה בשל האירוע מחודש דצמבר 1999 מציין
- 29 המומחה מטעם המשיב, הן בחוות דעתו והן בעדותו בביהמ"ש, כי לפי הערכתו אין מדובר
- 30 באירוע חריג, משום שהמערער פנה במהלך אותה תקופה 36 פעמים במשך פרק זמן של 40
- 31 שבועות לגורמי רפואה שונים, במגוון נושאים רפואיים ונפשיים אולם לא מצא לנכון להליך

בתי הדין המנהליים של בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הגירה (הזמולה ושהיה)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 בפניהם על השלכות הדחתו מתפקידו כרס"ר המטבח ו/או על האירוע המשפיל שאותו חווה
- 2 מנקודת מבטו הסובייקטיבית (ראה : עמוד 31 שורות 10-14 ; 33-39 לפרוטוקול).
- 3
- 4 41. שני המומחים מסכימים על כך שמחלת הסוכרת מסוג 2 עלולה לפרוץ על רקע של אירועי
- 5 דחק עוצמתיים וקיצוניים (ראה : עדות פרופ' רפפורט בעמוד 23 שורות 8-13 ; עדות פרופ'
- 6 וייס בעמוד 27 שורות 20-30 ; עמוד 27 שורה 36 – עמוד 28 שורה 7 לפרוטוקול), כאשר
- 7 עוצמת הדחק הנפשי הינה סובייקטיבית לכל אדם ואדם בהתאם למבנה אישיותו, ולכן
- 8 אופי הדחק והשפעתו על התפרצות המחלה נתונים אך ורק לשיקול דעתו של בית המשפט,
- 9 ובעיקר במקרים שאינם מובחנים דוגמת מקרה זה (ראה : עדות פרופ' רפפורט בעמוד 21
- 10 שורות 24-30 ; בעמוד 23 שורות 1-9 ; עדות פרופ' וייס בעמוד 29 שורות 28-38 ; עמוד 30
- 11 שורות 29-32 ; לפרוטוקול מיום 12.7.2021).
- 12
- 13 42. כידוע, קיימים בפסיקה שלושה סוגי מקרים אשר יכולים להקים קשר סיבתי בין שירותו
- 14 הצבאי של חייל לבין התפרצותה של מחלה קונסטיטוציונלית דוגמת מחלת הסוכרת אשר
- 15 הוכרה בפסיקה כמחלה קונסטיטוציונלית (ראה : ע"נ (מחוזי חיפה) 15-06-45554 פלוני נ'
- 16 קצין התגמולים מיום 17.1.2016, סעיף 13 לחוות דעתה של אבה"ד כב' השופטת וילנר).
- 17
- 18 43. הסוג הראשון מתייחס למקרים שבהם המחלה התפרצה בעקבות אירוע בודד או רצף
- 19 אירועים שהינם ייחודיים באופן מובהק לשירות הצבאי (קרב, סדרת אימונים, שירות או
- 20 פעילות במקום חריג ורווי-מתח) בעוד שהמקרה השלישי מתייחס למקרים שבהם המחלה
- 21 התפרצה אצל חייל בלא שהיה כרוך בשירותו יסוד צבאי ולמרות שלא אירע אירוע חריג או
- 22 יוצא דופן ביחס לשירותו (כגון : מחלה נפשית אשר התפרצה במהלך השירות על רקע סוג
- 23 התפקיד הצבאי).
- 24
- 25 44. הסוג השני, שהינו הרלוונטי לענייננו, מתייחס לכל אותם מקרים שבהם המחלה התפרצה
- 26 בעקבות אירוע ספציפי או לחילופין רצף אירועים סדרתיים שאינם בהכרח ייחודיים
- 27 לשירות הצבאי, אלא באירוע חריג מסוים (או בסדרת אירועים מובחנת) אשר התרחש
- 28 במהלך השירות, ושאינו טריוויאלי לשגרת השירות, כאשר החריגות נבחנת ביחס לשגרת
- 29 השירות של החייל.
- 30
- 31 45. מקרים אלו רלוונטיים, בין היתר, לחיילים אשר לקו במחלת הסוכרת או במחלות נפש
- 32 לאחר ריב קשה בין עם מפקדם או במקרים שבהם אנשי קבע שובצו ליחידה אחרת בניגוד
- 33 לרצונם לאחר שנים רבות ביחידה מסוימת ואף בהתקיים מקרי אינוס והטרדות מיניות

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הוריה (הורמוליה וניהור)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

1 אשר התרחשו במהלך השירות הצבאי כאשר המאפיין את כל המקרים הללו הינו
2 התקיימות דרישות היסוד האובייקטיבי וכן גם דרישות היסוד הסובייקטיבי של הקש"ס
3 המשפטי (ראה : רע"א 4949/18 פלוני נ' קצין התגמולים מיום 12.5.2020 ; רע"א 2652/19
4 פלוני נ' קצין התגמולים מיום 11.1.2021).

5
6 46. בעניינו, המערער ציין בתצהירו ובעדותו בביהמ"ש הוא חשש להליך על השפעות הדחתו
7 מתפקידו ובעיקר על השפעות האירוע משלל טעמים, ובכלל זאת העמדה לדין משמעתי,
8 בשל קשיי מעבר לבסיס אחר, ובשל חששו כי הדבר יפגע ביכולתו לצבור את הוותק הנדרש
9 לצורך קבלת פנסיה צבאית, כאשר עדות זו לא נסתרה על ידי המשיב ואף חוזקה על ידי
10 מפקדו, [REDACTED] (ראה : סעיפים 12-13 לתצהיר ; עמוד 9 שורות 12-26 ; עמוד 10 שורות 4-
11 5 לפרוטוקול).

12
13 47. יצוין כי אכן ישנו הספק אשר עלה בכל הנוגע להיעדר הדיווח ב"זמן אמת" על השלכת
14 האירוע ועל תחושות המועקה המתמשכות עקב ההדחה מתפקידו הקודם, ואולם אנו
15 סבורים שניתן לקבל את הסבריו של המערער כהווייתם (ייאמר כי זהו אחד המקרים בהם
16 ראוי לתת משקל יתר לתחושה הסובייקטיבית).

17
18 48. במסגרת ספרות המחקר הרפואית לא נמצא מתאם בין אירועי דחק חריגים במקומות
19 עבודה לבין התפרצות מחלת הסוכרת מסוג 2, או בין לחץ נפשי מתמשך על העובדים לבין
20 התפרצות המחלה (MAJOR STRESSFUL LIFE EVENTS IN RELATION TO PREVALENCE)
21 OF UNDETECTED TYPE 2 DIABETES " THE HOORN STUDY מתוך כתב העת
22 DIABATE CARE כרך 23 מחודש פברואר 2000 עמודים 197-200), עם זאת, קיימת תמימות
23 דעים בין שני המומחים כי עוצמת הדחק הנפשי הינה סובייקטיבית במהותה, ומשתנה
24 בעוצמתה בין אדם לאדם בהתאם לנתוני אופיו ואישיותו, ולפיכך הינה נתונה לשיקול דעתו
25 של בית המשפט, בעיקר בכל הנוגע בעיקר במקרים שאינם מובהקים דוגמת המקרה נשוא
26 עניינו (ראה : עדות פרופ' רפפורט בעמוד 21 שורות 24-30 ; בעמוד 23 שורות 1-6 ; עדות
27 פרופ' וייס בעמוד 29 שורות 28-38 ; עמוד 30 שורות 29-32 ; לפרוטוקול מיום 12.7.2021),
28 מה גם שעל פי לשון הפסיקה אין צורך בקיומה של אסכולה רפואית בנסיבות מקרה
29 קונקרטי בכדי להכיר בקיומו של קשר סיבתי (ראה : דנ"א 5343/00 קצין תגמולים נ' אורית
30 אביאן, פ"ד נו(5), 732).

31

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הגירה והחוליה השנייה

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

- 1 49. בהתאם לאמות המידה אשר הותוו על ידי ביהמ"ש העליון בעניין רע"א 7796/20 מיום
- 2 25.4.2022 הרי שדי בקיומו של אירוע חריג מסוים (או סדרת אירועים מובחנת) ביחס
- 3 לשגרת השירות, בכדי לקיים את היסוד אובייקטיבי של הקשר הסיבתי המשפטי, כאשר
- 4 לצד יסוד זה צריך להתקיים גם היסוד הסובייקטיבי שלפיו על הצבא לקבל את החייל כפי
- 5 שהוא על מעלותיו ועל חסרונותיו בהתאם לעיקרון הגולגולת הדקה.
- 6
- 7 50. במקרה דנן המערער, אשר סבל מגורמי רקע להתפרצות המחלה שאינם קשורים לשירות
- 8 (בעיקר בעיה תורשתית ונטייה לעישון כרוני), לא טרח להלין ב"זמן אמת" בפני גורמי
- 9 רפואה או מינהל על תחושת המועקה הקשה שממנה החל לסבול לאחר שהודח מתפקיד
- 10 רס"ר המטבח וכן גם מהשפעתו הנפשית של האירוע מחודש דצמבר 1999 שאותו חווה
- 11 כאירוע משפיל. למרות זאת, התרשמו מכוונות עדותו של המערער אשר כאמור מעלה נתמכה
- 12 גם בעדותו של מפקדו לשעבר, [REDACTED]. לפיכך, בהיעדר מחלוקת על עצם קיומו של
- 13 האירוע, בשילוב העובדה שהמערער אובחן כסובל מרמת סוכר חריגה בדם בטווח זמן של
- 14 פחות משלושה חודשים לאחר התרחשות האירוע, מבלי שנשלח לבצע בדיקת דם נוספת
- 15 בניגוד להוראות הצבא הרלוונטיות (ראה: עדותו של פרופ' וייס בעמוד 34 שורה 9 – עמוד
- 16 35 שורה 2 לפרוטוקול), ולאחר שבמשך תקופה ארוכה חווה משבר נפשי על רקע הדחתו
- 17 מתפקידו כרס"ר המטבח, הרי שאנו מוצאים לנכון לקבוע כי מתקיים הקשר הסיבתי
- 18 המשפטי הנדרש בין תנאי השירות הצבאי לבין התפרצות מחלת הסוכרת מסוג 2 בגופו של
- 19 המערער.
- 20
- 21 51. זאת ועוד, במקרה דנן אף קיימת סבירות לא מבוטלת כי המערער עבר את השלב הטרום
- 22 סוכרתי כבר במהלך חודש פברואר 2000 (ראה: עדות פרופ' רפורפורט בעמוד 14 שורות 29-
- 23 30; עדות פרופ' וייס בעמוד 27 שורות 18-23 לפרוטוקול), או שלכל הפחות נדרשה בדיקת
- 24 דם חוזרת לצורך בחינת השאלה האם המערער "חצה את הרוביקון" מהשלב הטרום אל
- 25 עבר שלב התפרצות המחלה (ראה: עמוד 4 לחוות דעתו של פרופ' וייס משנת 2019; עמוד
- 26 27 שורות 19-30; עמוד 34 שורה 28 - עמוד 35 שורה 2; לפרוטוקול מיום 12.7.2021).
- 27
- 28 52. אשר על כן, אנו מוצאים לנכון לקבוע כי בעניינו הוכח קיומו של קשר סיבתי משפטי
- 29 (עובדתי-רפואי) מסוג של גרימה בין שירותו הצבאי לבין מחלתו, לאחר שהוכח בפנינו קיומו
- 30 של אירוע אשר נתפס על ידי המערער וכן גם על ידי צד נוסף לאירוע [REDACTED] מבחינה
- 31 סובייקטיבית כאירוע חריג, ולאחר שעלה כי המחלה התפרצה פחות משלושה חודשים
- 32 לאחר התרחשות האירוע (ראה לעניין זה גם: ע"א 4554/07 (מחוזי חיפה) גיורא צחור נ'
- 33 קצין התגמולים מיום 22.12.2008).

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בחיפה ועדות הערעור מכוח חוק
הורח (הוחלטה וניהול)

איסור פרסום

ע"נ 53211-10-17

תיק חיצוני: 0000

53. בהתחשב במסקנה זו מתייחד הצורך לבחון האם מחלת הסוכרת אובחנה על ידי הרופאים
הצבאיים באיחור משמעותי אשר גרם להחמרת מצבו הרפואי של המערער לאחר שלא נדרש
לבצע בדיקת דם נוספת לצורך איתור רמת סוכר חריגה בדם.

סוף דבר :

54. הערעור מתקבל.

55. החלטת המשיב מיום 11.9.2017 מבטלת במובן זה שנקבע קש"ס מסוג של גרימה בין תנאי
שירותו הצבאי של המערער לבין מחלת הסוכרת מסוג 2 שממנה הינו סובל.

56. המשיב יישא בהוצאות המערער בסך של 8000 ₪ בצירוף תשלום שכר טרחתו של פרופ'
רופורט (בצירוף חשבונית מס כדיון).

ניתן היום, י"ט אב תשפ"ב, 16 אוגוסט 2022, בהעדר הצדדים.

נועם א. א. א.

פרופ' ולטר מרקביץ,
חבר הוועדה

ד"ר אלכס קורת,

חבר הוועדה

אפרים ציזיק,

יו"ר הוועדה, שופט